

Aleksander Czerski

Dziedziczenie, podział i obrót gospodarstwami rolnymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego za czas do dn. 31. I. 1966 r.

Palestra 10/2(98)wkladka, 1-17

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDER CZERSKI

Dziedziczenie, podział i obrót gospodarstwami rolnymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego za czas do dn. 31. I. 1966 r.

W dniu 5 lipca 1963 r. została ogłoszona ustawa z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168).

Następnie w dniu 18 maja 1964 r. został ogłoszony kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93), zawierający między innymi przepisy o dziedziczeniu i podziale gospodarstw rolnych z mocą obowiązującą tych przepisów od dnia ogłoszenia kodeksu cywilnego, tj. od dnia 18 maja 1964 r. — z jednoczesnym uchycieniem w art. IV pkt 2 przep. wpr. k.c. ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych.

Przy stosowaniu orzeczeń Sądu Najwyższego, w szczególności orzeczeń omawiających zastosowanie ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r., trzeba mieć na uwadze, czy i w jakim stopniu orzeczenie to jest aktualne pod rządą przepisów kodeksu cywilnego*.

Nieaktualność tych orzeczeń może wynikać z odmiennego uregulowania tych samych zagadnień w przepisach szczególnych kodeksu cywilnego oraz ze wstecznego lub bezpośredniego działania nowych przepisów przewidzianego w art. LV § 1 przep. wpr. k.c. co do spadków otwartych przed dniem 18 maja 1964 r., a nadto z różnic w unormowaniu wyjątków i odchyleń od zasady retroakcji lub bezpośredniego działania w przepisach wprowadzających kodeks cywilny (por. art. LVI i nast.) w stosunku do norm zawartych w art. 24 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. Przyczyną utraty aktualności może być również uchycenie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1963 r. (Dz. U. Nr 36, poz. 208) i wejście w życie zamiast niego — z dniem 18 grudnia 1964 r. — rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 r. (Dz. U. Nr 45, poz. 304). Rozporządzenia te nie są zbieżne ze sobą i w razie przyjęcia, że nowe rozporządzenie stosuje się również do

---

* W „Palestrze” w zeszycie nr 7—8 za rok 1965 zamieszczony jest artykuł Władysława Chojnowskiego pod tytułem „Niektóre zagadnienia z prawa spadkowego”, w którym to artykule w rozdziale VI Chojnowski omawia różnice w dziedziczeniu gospodarstw rolnych według ustawy czerwcowej i kodeksu cywilnego, a w rozdziale VII — działanie wsteczne przepisów dotyczących gospodarstw rolnych.

spadków otwartych przed dniem 18 grudnia 1964 r., nastąpiłaby dezaktualizacja poglądu opartego na odmiennym stanie prawnym dawnego rozporządzenia. Problem mocy wstecznej nowego rozporządzenia dotychczas nie został rozstrzygnięty wyraźnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Poszczególne orzeczenia Sądu Najwyższego podane są w układzie chronologicznym, obrazującym najlepiej linię rozwojową orzecznictwa.

Orzeczenia, przy których nie jest podane źródło, publikowane są w niniejszej wkładce po raz pierwszy.

S k o r o w i d z

(liczby oznaczają numery pozycji)

1. Dziedziczenie ustawowe 4, 7, 10, 19, 22, 23, 25, 28, 30, 38, 41
2. Dziedziczenie testamentowe 4, 7, 28, 37, 40
3. Dział spadku 1, 3, 4, 8, 12, 15, 16, 18, 21, 24, 33, 34
4. Działka budowlana 4, 33
5. Gospodarstwo rolne — pojęcie 22, 26
6. Nabycie spadku (postępowanie) 7, 30, 31, 32, 39
7. Nabycie udziału w spadku 7, 8, 23, 30
8. Przedawnienie 13
9. Przeniesienie własności 8, 9, 20, 34
10. Rozgraniczenie 1
11. Spadkobiercy uprawnieni do dziedziczenia 4, 6, 9, 10, 11, 12, 19, 25, 26, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 42
12. Spłaty 4, 12, 14, 24
13. Użytkowanie nieruchomości rolnej 2, 3
14. Wsteczna moc przepisów o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych 5, 32
15. Zniesienie współwłasności 14, 16, 17, 29

1.

**ROZGRANICZENIE
DZIAŁ SPADKU**

„Prawomocne orzeczenie o dziale nieruchomości spadkowej stanowi tytuł własności prawnie wyodrębnionych nowych nieruchomości o oznaczonej powierzchni. Orzeczenie to stwierdza więc własność i dokonuje potrzebnego rozgraniczenia stosownie do art. 15 dekretu z 13.IX.1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości (Dz. U. Nr 53, poz. 298). Jednakże z orzeczenia o dziale nie wynika »prawomocność co do granicy«, granica bowiem nie jest niczym więcej jak środkiem skonkretyzowania odrębnych przedmiotów własności. Jeżeli więc do rozstrzygnięcia sprawy działowej potrzebne było ustalenie granicy, lecz granica ta została oznaczona w ten sposób, że mylnie skonkretyzowała odrębne przedmioty własności, to nic nie stoi na przeszkodzie do przeprowadzenia ponownego rozgraniczenia nieruchomości według tytułów własności i do przesunięcia granicy stosownie do tych tytułów”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1964, poz. 246. Wyrok z dnia 5 września 1963 r. (III CR 186/63).

2.

**UŻYTKOWANIE
NIERUCHOMOŚCI
ROLNEJ**

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 28 września 1963 r. (III CO 33/62) zawiera wytyczne w sprawie stosowania przepisów art. 78, 82—85 i 90 prawa rzeczowego co do podziału nieruchomości *ad usum*.

W ustępie IV tej uchwały jest powiedziane, że wyjaśnienia zawarte w uchwale nie dotyczą jednak gospodarstw rolnych i że w tym zakresie właściwe są przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych, gdyż inna interpretacja prowadziłaby w sposób oczywisty do obchodzenia tej ustawy.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 2 za rok 1964, poz. 22.

(Art. 90 pr. rz. odpowiada art. 206 k.c. Nasuwa się potrzeba porównania uchwały z przepsem § 2 ust. 3 rozp. R.M. z dnia 28.XI.1964 r. — Dz. U. Nr 45, poz. 304. Uwaga moja — A.Cz.)

3.

**UŻYTKOWANIE
NIERUCHOMOŚCI
ROLNEJ
DZIAŁ SPADKU**

„W sprawie zakończonej prawomocnym postanowieniem, określającym udziały uczestników we współwłasności nieruchomości spadkowej i dokonującym podziału tej nieruchomości do użytkowania *quo ad usum* oraz w sprawie wszczętej następnie o dział spadku dotyczący tej samej nieruchomości, nie zachodzi identyczność przedmiotu rozstrzygnięcia, która by uzasadniała odrzucenie wniosku o dział spadku na podstawie art. 207 § 1 k.p.c. z powodu powagi rzeczy osądzonej”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1964, poz. 257. Postanowienie z dnia 15 października 1963 r. (III CR 256/63).

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE****DZIEDZICZENIE
TESTAMENTOWE****DZIAŁ SPADKU****DZIAŁKA BUDO-
WLANA****SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA****SPLATA**

„1. W wypadku gdy żaden ze spadkobierców ustawowych powołanych na podstawie przepisów prawa spadkowego do dziedziczenia w pierwszej kolejności po właścicielu gospodarstwa rolnego nie ma kwalifikacji określonych w art. 5 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168), gospodarstwo to przypada Państwu, chociażby istniały osoby posiadające te kwalifikacje, a powołane w myśl przepisów prawa spadkowego do dziedziczenia w dalszej kolejności.

Jeżeli wymienionym wymaganiom nie odpowiadają wszyscy lub niektórzy ze spadkobierców powołanych do spadku przez spadkodawcę, gospodarstwo rolne przypada stosownie do przepisów prawa spadkowego bądź pozostałym spadkobiercom powołanym w testamencie, bądź w całości lub w odpowiedniej ułamkowej części spadkobiercom ustawowym, którzy by dziedziczyli, gdyby testamentu nie było.

2. Spadkobierca, który w czasie między otwarciem a działem spadku utracił kwalifikacje określone w art. 7 ust. 1 pkt 1 lub 2 wymienionej ustawy może przy działu spadku otrzymać gospodarstwo rolne lub jego część za zgodą pozostałych spadkobierców odpowiadających wymaganiom wskazanym w tym przepisie w pkt d¹ 1 do 4, a w braku takiej zgody dopiero wtedy, gdy nie ma innych spadkobierców, którzy odpowiedzialiby tym wymaganiom w dacie działu.

3. Splatę należną spadkobiercom wymienionym w art. 8 i 9 powołanej ustawy oblicza się stosownie do ich udziałów w gospodarstwie rolnym.

4. Wydzielenie z gospodarstwa rolnego działki budowlanej na rzecz spadkobiercy, który dziedziczy to gospodarstwo, lecz w wyniku działu nie otrzymuje tego gospodarstwa ani jego części, jest dopuszczalne z gruntów wyznaczonych na cele budowlane na podstawie przepisów o terenach budowlanych na obszarach wsi lub w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a w braku takiego wyznaczenia — za zgodą właściwego organu administracyjnego.

5. Sformułowanie art. 24 wymienionej ustawy, że prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku otwartego przed dniem wejścia jej w życie zachowują spadkobiercy określani w tym przepisie, nie zmienia samo przez się porządku dziedziczenia przewidzianego w prawie spadkowym”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 4 za rok 1964, poz. 66. Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1963 r. (III CO 61/63).

(Powyższa uchwała obecnie nie jest już aktualna ze względu na to, że przepisy k.c. i przep. wpr. k.c. odmiennie regulują poruszone w uchwale zagadnienia — art. LV i LVI przep. wpr. i 1060 § 2, 1061 i 1062 § 3 k.c., a w uchwale z dnia 27 marca 1965 r., OSNCP 12/65 poz. 207 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że przy działu spadku bądź zniesieniu współwłasności powstałej w wyniku działu spadku wydzielenie działki budowlanej spadkobiercy nie otrzymującemu gospodarstwa bądź jego części, wobec treści art. 1070 k.c., nie jest dopuszczalne, natomiast przy zniesieniu współwłasności powstałej z innych przyczyn niż w wyniku działu możliwe jest wydzielenie współwłaścicielowi działki budowlanej. Uwaga moja — A.Cz.).

5.

**WSTECZNA MOC
PRZEPISÓW
O OGRANICZENIU
PODZIAŁU GOSPO-
DARSTW ROLNYCH**

„Wykładnia prawa zawarta w orzeczeniu sądu rewizyjnego uchylającym orzeczenie sądu pierwszej instancji traci swój charakter wiążący te sądy (art. 385 k.p.c.). jeżeli następnie zostanie wydany nowy przepis lub wytyczne Sądu Najwyższego mające zastosowanie w danej sprawie. Przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) mają zastosowanie we wszystkich wypadkach, w których dochodzi do podziału gospodarstw rolnych, i z tej przyczyny wykładnia prawna wyrażona w orzeczeniu sądu rewizyjnego uchylającym orzeczenie pierwszej instancji nie jest wiążąca (art. 385 k.p.c.)”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1964 r. (III CO 73/63).

6.

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„1. Warunki uznania pracy za nieprzerwaną, określone w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1963 r. w sprawie ograniczenia podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 36, poz. 208), nie mają zastosowania do uznania pracy za nieprzerwaną w rozumieniu art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168).

2. Przepis art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. (Dz. U. Nr 28, poz. 168) wymaga osobistej pracy współwłaściciela i dlatego dla otrzymania gospodarstwa rolnego nie ma znaczenia, czy w nim pracuje małżonek współwłaściciela”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1964 r. (III CO 76/63)

(Teza 1 jest nieaktualna wobec zmiany stanu prawnego. Odpowiednikiem przepisu art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. jest obecnie art. 214 § 1 k.c., przy czym art. 218 k.c. stanowi m. in., że warunki uznania pracy za nieprzerwaną określili rozp. R.M. Teza 2 nie straciła na aktualności dla wykładni art. 214 § 1 k.c. Uwaga moja — A.Cz.).

7.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE**

**DZIEDZICZENIE
TESTAMENTOWE**

**NABYCIE SPADKU
(POSTĘPOWANIE)**

„1. Art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168), stanowiący, że rozporządzenia testamentowe sprzeczne z przepisami tej ustawy są nieważne, nie stosuje się do ustanowienia spadkobiercy spadku otwartego przed dniem wejścia w życie ustawy.

2. Udział w gospodarstwie rolnym zwolniony przez to, że jeden ze spadkobierców testamentowych nie zachował prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego ze względu na przepisy art. 24 ust. 2 lub 3 cyt. ustawy, przypada temu (tym) spadkobiercy testamentowemu, który zachował prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego, jeżeli zachodzą przesłanki przyrostu stosownie do art. 109 pr. spadk., a w ich braku — jeżeli spadkobierca ten jest zarazem powołany z ustawy (art. 17—22 pr. spadk.); w przeciwnym razie udział przypada Państwu.

Gdy tylko część spadku objęta była dziedziczeniem testamentowym, a pozostała część ustawowym, zwolniony przez jednego ze spadkobierców testamentowych udział w gospodarstwie rolnym przypada temu (tym) spadkobiercy testamentowemu, który zachował prawo dziedziczenia, jeżeli zachodzą warunki przyrostu z art. 109 pr. spadk., a w braku tych warunków temu (tym) spadkobiercy ustawowemu, którego prawo dziedziczenia trwa nadal. Gdyby takiego spadkobiercy ustawowego nie było, udział przypada Państwu.

3. Ustalenie, kto ze spadkobierców zachował prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy) ze skutkami takimi, jakie prawo spadkowe przywiązuje do postanowienia o stwierdzeniu praw do spadku, może być dokonane tylko w trybie niespornym, uregulowanym w art. 69 i nast. post. spadk. lub w procesie przewidzianym w art. 70 pr. spadk. W innym postępowaniu wspomniane ustalenie może stanowić zagadnienie prejudycjalne, które będzie w tym postępowaniu rozstrzygnięte, jeżeli nie zachodzi przeszkoda z art. 46 pr. spadk., i tylko ze skutkiem między stronami”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 4 za rok 1964, poz. 67. Uchwała z dnia 3 lutego 1964 r. (III CO 72/63).

(Należy wnosić, że pod pojęcie spadkobiercy testamentowego podpada również substytut przewidziany w art. 105 pr. spadk., (obecnie przez art. 963 k.c.), a następnie należy mieć na uwadze postanowienie SN z dnia 5 grudnia 1964 r. w sprawie III CR 327/64, ogłoszone w OSNCP 7-8/1965 pod poz. 133.

Zasada wypowiedziana w pkt 1 nie straciła na aktualności na tle nowego stanu prawnego. Co do zasady objętej pkt 3, należy mieć na uwadze, że zamiast przepisów art. 69 i nast. post. spadk. obowiązują od dnia 1.I.1965 r. przepisy art. 669 i nast. k.p.c. oraz że funkcję dawnego art. 70 pr. spadk. przejął przepis art. 679 k.p.c., odpowiednikiem zaś art. 46 pr. spadk. jest art. 1027 k.c. Natomiast wyjaśnienia SN zawarte w pkt 2 są częściowo sprzeczne z późniejszą uchwałą składu 7 sędziów SN z dnia 10 maja 1965 r., a poza tym niewyczerpujące. W tych warunkach wyjaśnienia te należy uznać za nieaktualne. Uwaga moja — A. Cz.).

8.

„Przepis art. 22 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) nie stosuje się do zbycia gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, nabytego w drodze działu spadku przed wejściem w życie wymienionej ustawy”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1964 r. (III CO 1/64).

(Uchwała ta znalazła potwierdzenie w pkt 1 uchwały składu 7 sędziów SN z dnia 26 kwietnia 1965 r. III CO 17/65 — poz. 34 wkiadki. Odpowiednikiem art. 22 ustawy czerwcowej jest art. 1085 k.c. Uwaga moja — A.Cz.).

9.

„Spadkobierca trwale niezdolny do pracy, który na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) jest spadkobiercą gospodarstwa rolnego lub na podstawie art. 24 ust. 2 pkt 3 tejże ustawy zachował prawo dziedziczenia takiego gospodarstwa, może zbyć swe prawa spadkowe do gospodarstwa rolnego”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1964 r. (III CO 3/64).

(Uchwała może mieć znaczenie dla wykładni art. 1069 k.c., nie wypowiedza się jednak — jako wydana pod rządem ustawy czerwcowej — czy i kiedy nabywca musi mieć kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego. Uwaga moja — A.Cz.).

**DZIAŁ SPADKU
PRZENIESIENIE
WŁASNOŚCI**

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA
PRZENIESIENIE
WŁASNOŚCI**

10.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Każdy spadkobierca wymieniony w art. 5 ust. 1 w punktach 1, 2, 3 i 4 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) jest uprawniony do dziedziczenia gospodarstwa rolnego i nikt z nich nie wyłącza drugiego. To samo dotyczy spadkobierców zachowujących prawo dziedziczenia na podstawie art. 24 ust. 2 pkt 1, 2 i 3 powołanej ustawy”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1964, poz. 248. Uchwała z dnia 9 kwietnia 1964 r. (III CO 13/64).

(Uchwała ma obecnie znaczenie dla wykładni art. 1059 § 1 pkt 1, 2, 3, 4 i 5 k.c. i odpowiednio art. LVI § 1 i 2 przep. wpraw. k.c. Uwaga moja — A. Cz.).

11.

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Zachowanie prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego, uzależnione w art. 24 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) od małoletności, dotyczy tylko tych spadkobierców, którzy nie osiągnęli pełnoletności przed dniem wejścia w życie powołanej ustawy”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 1 za rok 1965, poz. 2. Uchwała z dnia 9 kwietnia 1964 r. (III CO 16/64).

(Nowy stan prawny potwierdza w pełni tę zasadę, por. art. LVI § 2 przep. wpraw. k.c. Uwaga moja — A. Cz.).

12.

**DZIAŁ SPADKU
SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Zachowanie prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego uzależnione w art. 24 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) od pracy w gospodarstwie rolnym współmałżonka lub jego rodziców dotyczy spadkobierców, którzy spełniają tę przesłankę w chwili wejścia w życie powołanej ustawy.

Spadkobiercy wyżej wymienieni, którzy przy działaniu spadku nie otrzymali gospodarstwa rolnego lub jego części, otrzymują spłaty na zasadach określonych w art. 9 powołanej ustawy”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1964, poz. 249. Uchwała z dnia 9 kwietnia 1964 r. (III CO 18/64).

(Zagadnienie rozstrzygnięte w pierwszej części uchwały nie nasuwa w nowym stanie prawnym już żadnych wątpliwości; por. art. LVI § 2 przep. wpraw. k.c. To samo dotyczy tezy drugiej; por. art. LXI § 2 przep. wpraw. k.c. Uwaga moja — A. Cz.).

13.

PRZEDAWNIE „Przepis art. 58 pr. rzecz. stanowiący, że roszczenia z własności nieruchomości nie ulegają przedawnieniu, stosuje się do roszczenia o wydanie nieruchomości spadkowej, chyba że dochodzący tego roszczenia ogranicza jego podstawę do przesłanek przewidzianych w art. 69 pr. spadk”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 200. Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 20 kwietnia 1964 r. (III CO 63/63).

(Art. 58 pr. rzecz. i art. 69 pr. spadk. odpowiadają art. 223 i 1029 k.c. Z uzasadnienia postanowienia wynika, że należy odróżniać akcję z art. 58 pr. rz. o wydanie spadkowej nieruchomości na podstawie tytułu własności spadkodawcy, przeciwko której to akcji pozwany może się jedynie bronić nabyciem własności przez zasiedzenie, od akcji na podstawie art. 69 pr. spadk. Aczkolwiek akcja o wydanie spadku na podstawie art. 69 pr. spadk. wymaga wymienienia przedmiotów wchodzących w skład spadku, którego wydania domaga się spadkobierca, to jednak podstawą jest tylko okoliczność, że rzecz była w chwili śmierci spadkodawcy w jego władaniu, które to roszczenie, jako roszczenie majątkowe, może ulec 10-letniemu przedawnieniu z art. 105 p.o.p.c., obecnie art. 117 k.c. Uwaga moja — A. Cz.).

14.

**SPLATY
ZNIESIENIE
WSPÓŁWŁASNOŚCI**

„1. Przepisy art. 24 ustawy z 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168) mają zastosowanie także w wypadku dokonywania rozliczenia co do mienia łącznego z ogólnej wspólności majątkowej małżeńskiej w rozumieniu przepisów niemieckiego kodeksu cywilnego z 1896 r., jeżeli od tegoż mienia łącznego należało gospodarstwo rolne.

2. Spadkobiercom wymienionym w art. 24 ust. 2 pkt 3 powołanej ustawy z 29.VI.1963 r. przysługują splaty przewidziane w art. 8—10 tej ustawy”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 1964 r. (III CO 55/63).

15.

DZIAŁ SPADKU

„Prawomocne orzeczenie w sprawie działowej nakazujące sprzedaż majątku rolnego przez licytację i podział uzyskanej w ten sposób sumy między uczestników postępowania, które zostało wydane w 1934 r. i dotychczas nie zostało wykonane, nie stanowi przeszkody do rozpoznania zgłoszonego w 1958 r. wniosku o dział”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1964 r. (III CO 85/63).

„Prawo i Życie” nr 19 z 13.IX.1964 r.

16.

**DZIAŁ SPADKU
ZNIESIENIE
WSPÓŁWŁASNOŚCI**

„Gdy dział spadku może być dokonany według zasad art. LX § 2 przep. wpr. k.c., należy uwzględnić także dotychczas stosowane zasady podziału, przytoczone m.in. w uchwale całej Izby Cywilnej SN z 27.II.1960 r. I CO 34/59 (OSN nr 2/1960, poz. 31)”.

„Państwo i Prawo”, zeszyt nr 11 za rok 1965, str. 783. Z orzecznictwa Izby Cywilnej Sądu Najwyższego Postanowienie z 9.VI.1964 r. (III CR 36/64).

(Postanowienie powyższe jest opatrzone głosem Bronisława Dobrzańskiego. W głosie zawarte są rozważania, kiedy może mieć zastosowanie art. 1080 k.c. Zdaniem glosatora, przy współwłasności wniosek powinien zawierać, jeśli wchodzi w grę dział spadku po zmarłym współwłaścicielu, zarówno wniosek o dział spadku, jak i wniosek o zniesienie współwłasności. Jeżeli wniosek zawiera tylko żądanie działu, sąd nie może rozpoznawać i orzekać co do współwłasności, w wypadku zaś, gdy wnioskodawca uchyla się od połączenia wniosków, sąd może tylko zainteresować sprawą właściwy organ państwowy na podstawie art. 215 lub 1074 k.c. Zdaniem glosatora, wobec szczegółowych przepisów ustawy z dnia 29.VI.1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych i k.c., powoływanie uchwały z 27.II.1960 r. jest zbędne, a co do nieruchomości rolnych w obrębie miast właściwe jest m. in. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 r. Uwaga moja — A.Cz.).

17.

**ZNIESIENIE
WSPÓŁWŁASNOŚCI**

„Art. 39 § 4 dekrety z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego (Dz. U. Nr 63, poz. 345 wraz z późniejszymi zmianami) stanowiący, że w postępowaniu o zniesienie współwłasności można przyznać część rzeczy kilku współwłaścicielom na współwłasność za ich zgodą, nie utracił mocy obowiązującej co do

zniesienia współwłasności nieruchomości rolnej wskutek wejścia w życie właściwych przepisów kodeksu cywilnego.

Jednakże stosowanie tego przepisu do nieruchomości rolnej dopuszczalne jest tylko w tych wypadkach, gdy nie narusza to przepisów kodeksu cywilnego o podziale nieruchomości rolnej i zbyciu ułamkowej części takiej nieruchomości, a współwłaściciele odpowiadają warunkom przewidzianym do otrzymania nieruchomości rolnej w drodze zniesienia współwłasności.

Mimo istnienia powyższych przesłanek sąd może nie uwzględnić wniosku o przyznanie części nieruchomości rolnej na współwłasność, jeżeli ze względu na szczególnie zachodzące w sprawie okoliczności przyznanie części na współwłasność godziłoby w interes społeczno-gospodarczy”.

Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych, zeszyt 4 za rok 1965, str. 180, poz. 91. Uchwała Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z dnia 25 czerwca 1964 r. (III CO 31/64).

(W przepisach art. 617 i nast. k.p.c. nie ma odpowiednika art. 39 § 4 dekr. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego. Czy mimo to uchwała zachowała aktualność, trudno zająć zdecydowane stanowisko. Uwaga moja — A. Cz.).

18.

DZIAŁ SPADKU

„Współspadkobierca gospodarstwa rolnego jest niewątpliwie legitymowany do żądania, by pobrany przez innego współspadkobiercę surogat inwentarza został zwrócony do gospodarstwa. Nie może jednak przed działem spadku żądać dla siebie zapłaty odpowiadającej jego udziałowi części surogatu, skoro nie wiadomo jeszcze, czy i w jakim zakresie otrzyma on gospodarstwo w naturze i jak się ukształtuje prawo do spłat. W tej sytuacji spadkobierca może tylko wykonywać czynności, które zmierzają do zachowania wspólnego prawa wszystkich współspadkobierców dziedziczących gospodarstwo (art. 89 pr. rz. w związku z art. 59 pr. spadk.)”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 11 za rok 1965, poz. 185. Wyrok z dnia 2 września 1964 r. (II CR 382/64).

(Art. 89 pr. rz. i art. 59 pr. spadk. odpowiadają obecnie art. 209 i 1035 k.c. W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w razie sprzedaży inwentarza przed działem uzyskany w ten sposób ekwiwalent stanowi surogat inwentarza, wchodzący w skład gospodarstwa i przeznaczony na jego korzyść. Surogat ten może przypaść tylko tym spadkobiercom, którzy w myśl właściwych przepisów są uprawnieni do otrzymywania gospodarstwa lub jego części przy działem spadku. Cytowany wyrok został również ogłoszony w Orzecznictwie Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych w zeszyt 12 za rok 1965 na str. 555 pod poz. 258. Uwaga moja — A.Cz.).

19.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 28, poz. 168), uchylonej przez art. IV pkt 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. wprowadzającej kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94) oraz przepisy kodeksu cywilnego z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 93) regulują jednakowo prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego bez względu na obywatelstwo i zamieszkanie spadkobierców. Wyjątek od tej zasady wprowadza art. XXIII ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 94) stanowiąc, że obywatel państwa obcego nie posiadający warunków uprawniających do dziedziczenia gospodarstwa rolnego otrzymuje — pod warunkiem istnienia wzajemności w tym państwie — od spadkobierców gospodarstwa rolnego równowartość pieniężną czystego spadku lub zapisu”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 6 za rok 1965, poz. 92. Uchwała z dnia 4 września 1964 r. (III CO 22/64).

(Stosownie do § 2 art. XXIII przep. wpr. k.c. przepis § 1 tego artykułu stosuje się także w wypadkach, w których otwarcie spadku nastąpiło przed dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego. Uwaga moja — A.Cz.).

20.

**PRZENIESIENIE
WŁASNOŚCI**

„Art. 3 p.o.p.c. z reguły nie chroni w procesie windykacyjnym osoby, która z naruszeniem przepisów o obrocie nieruchomościami rolnymi zawarła bez zachowania formy aktu notarialnego umowę nabycia własności nieruchomości rolnej i w jej następstwie uzyskała posiadanie tej nieruchomości”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 9 za rok 1965, poz. 141. Uchwała z dnia 20 września 1964 r. (III CO 45/64).

(Obecnie art. 5 k.c. Uwaga moja — A. Cz.).

21.

DZIAŁ SPADKU

„Jeżeli wydzielenie dożywotnikowi (art. 232 k.c. K.P.) gruntu w naturze naruszałoby podstawowe normy obszarowe, a więc podważałoby rentowność wydzielonego gospodarstwa, dopuszczalne jest zasądzenie dożywotnikowi stosownej renty w zamian za przysługujące mu z mocy ustawy dożywotnie użytkowanie”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 11 za rok 1965, poz. 187. Postanowienie z dnia 22 września 1964 r. (III CR 201/64).

(W uzasadnieniu postanowienia powiedziano między innymi, że jeżeli powierzchnia ta w znacznym stopniu przekracza minimalne normy obszarowe, to wydzieleniu pewnej części gruntu do dożywotniego użytkowania nie stoją na przeszkodzie względy natury gospodarczej. Innej natomiast oceny wymaga sytuacja, w której wydzielenie dożywotnikowi gruntu osłabi rentowność utworzonego w wyniku działu gospodarstwa. Uwaga moja — A.Cz.).

22.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
GOSPODARSTWO
ROLNE — POJĘCIE**

„a) Przepis art. 25 prawa spadkowego z 1946 r. ma zastosowanie do dziedziczenia gospodarstwa rolnego tylko wtedy, gdy dotyczy spadku otwartego przed dniem 1 stycznia 1965 r. oraz gdy małżonek spadkodawcy dziedziczy gospodarstwo rolne w zbiegu z dziećmi lub wnukami spadkodawcy, posiadającymi warunki dziedziczenia z art. 1059 k.c.

b) Gospodarstwem rolnym w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego — do czasu wydania na podstawie art. 1064 k.c. rozporządzenia Rady Ministrów w tym przedmiocie — nie jest gospodarstwo, którego łączny obszar gruntów rolnych nie przekracza 0,2 ha”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 7—8 za rok 1965, poz. 109. Uchwała z dnia 12 października 1964 r. (III CO 46/64).

(Rozporządzenie Rady Ministrów, o którym jest mowa w pkt pod lit. b), ukazało się w dniu 18 grudnia 1964 r. w Dz. U. Nr 45, poz. 304. Cytowana uchwała SN została ogłoszona również w Orzecznictwie Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych, wydawanym przez Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, w zeszycie 9 za rok 1965 pod poz. 203 na str. 430 z głosem Czesława Tabęckiego, powołującego się w głosie także na swój artykuł pt. „Dziedziczenie gospodarstw rolnych”, zamieszczony w „Palestrze” w nrze 9/1964, s. 21. W głosie Tabęcki podnosi, że nie wiadomo, dlaczego Sąd Najwyższy ogranicza stosowanie art. 25 pr. spadk. z 1946 r. tylko do dzieci i wnuków spadkodawcy, odpowiadających wy-

maganiom art. 1059 § 1 pkt 1—3 k.c., z pominięciem dzieci i wnuków, odpowiadających pkt 4 i 5 tego artykułu w uzasadnieniu uchwały, oraz wnuków odpowiadających wymaganom art. 1060 § 2 k.c., choć z mocy art. 1059 i 1060 są oni również uprawnieni do dziedziczenia gospodarstw rolnych. Uwaga moja — A.Cz.).

23.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
NABYCIE UDZIA-
ŁU W SPADKU**

„Nabyty ważnie przed dniem 5 lipca 1963 r. udział w spadkowym gospodarstwie rolnym nie podlega wzruszeniu, wobec czego kwestia zachowania prawa dziedziczenia ogranicza się do tych udziałów w gospodarstwie rolnym, które nie zostały przed dniem 5 lipca 1963 r. ważnie zbyte”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 7—8 za rok 1965, poz. 128. Postanowienie z dnia 31 października 1964 r. (III 242/64).

(W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wyjaśnił m. in., że w szczególności do zbycia udziału w spadku nie stanowiły przeszkody przepisy ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o zawieszeniu niektórych spłat spadkowych — Dz. U. Nr 36/1959, poz. 227. Uwaga moja — A.Cz.).

24.

**DZIAŁ SPADKU
SPŁATY**

„Sprawa działowa stanowi jedną całość w tym sensie, że wszystkie dyspozycje orzeczenia działowego są wzajemnie zależne i wzajemnie uwarunkowane. W szczególności taki ścisły związek zachodzi między orzeczeniem o podziale majątku spadkowego a orzeczeniem przyznającym określonym spadkobiercom spłaty gotówkowe. Dlatego zasadą jest, że wadliwość jednego z tych dwu orzeczeń pociąga za sobą konieczność uchylecia postanowienia działowego w całości. Jedynie wyjątkowo, gdy jest rzeczą oczywistą, że uchylenie określonego rozstrzygnięcia zawartego w orzeczeniu działowym nie może mieć wpływu na zasadnicze rozstrzygnięcie o samym działale, możliwe jest uchylenie postanowienia działowego tylko w tej części”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 7—8 za rok 1965, poz. 130.

25.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Według przepisu art. LVI § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. o przepisach wprowadzających kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94) zachowanie prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963 r. zależy nie od samego objęcia w posiadanie przed dniem 5 lipca 1963 r. tego gospodarstwa lub jego części, lecz nadto od tego, by objęcie nastąpiło w drodze faktycznego (nieformalnego) działu spadku”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 1964 r. (III CO 56/64).

**GOSPODARSTWO
ROLNE — POJĘCIE
SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„1) Przepisom szczególnym o dziedziczeniu gospodarstw rolnych podlegają również należące do spadku grunty położone w mieście i stanowiące w chwili otwarcia spadku oraz w chwili działu użytki rolne, chociażby grunty te były objęte planami zagospodarowania przestrzennego w przyszłości.

2) Prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963 r. zachowuje na podstawie art. LVI § 1 przep. wpr. k.c. również ten spadkobierca, który za wyraźną lub milczącą zgodą pozostałych spadkobierców objął przed dniem 5 lipca 1963 r. w posiadanie należące do spadku gospodarstwo rolne.

3) Prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963 r. zachowuje w myśl art. LVI § 2 przep. wpr. k.c. w związku z art. 1059 § 1 pkt 1 k.c. spadkobierca, który przed tą datą pracował nieprzerwanie w tym gospodarstwie co najmniej od roku”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 10 za rok 1965, poz. 159. Uchwała z dnia 16 listopada 1964 r. (III CO 47/64).

(W uzasadnieniu uchwały SN wyjaśnił, że okoliczność, iż dana nieruchomości rolne ma być w przyszłości przeznaczona na cele rozbudowy miasta, nie wyłącza stosowania przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych, chyba że tereny zostały już przeznaczone na cele budownictwa i tym samym straciły charakter nieruchomości rolnej.

Co do drugiego zagadnienia, Sąd Najwyższy przytacza uchwałę z dnia 9 listopada 1964 r. w sprawie III CO 56/64, że zachowanie prawa dziedziczenia do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963 r. według art. LVI § 1 przep. wpr. k.c. zależy nie od samego tylko objęcia w posiadanie przed 5 lipca 1963 r. tego gospodarstwa lub jego części, lecz nadto od tego, by objęcie nastąpiło w drodze faktycznego nieformalnego działu spadku, a w dalszym ciągu uzasadnienia SN wyjaśnił, że nieformalnym działem będzie każde porozumienie spadkobierców uchylające wspólne posiadanie w sposób wyraźny lub dorozumiany. Uwaga moja — A.Cz.).

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Wydzierżawienie przez jednego ze spadkobierców przed dniem 5 lipca 1963 r. innemu współspadkobiercy idealnego swego udziału w gospodarstwie rolnym należącym do spadku otwartego przed tą datą bez wydzielenia na gruncie tegoż udziału nie wystarcza do zachowania prawa dziedziczenia tego gospodarstwa przez spadkobiercę, który udział swój wydzierżawił (art. LVI § 1 przep. wpr. k.c.)”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 10 za rok 1965, poz. 161. Uchwała z dnia 5 grudnia 1964 r. (III CO 63/64).

(W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy zastrzega, że zachowanie to może jednak wynikać z innych okoliczności przewidzianych w art. LVI § 2 przep. wpr. k.c. Uwaga moja — A.Cz.).

28.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE**
**DZIEDZICZENIE
TESTAMENTOWE**

„Jeżeli w sprawie o stwierdzenie praw do spadku okaże się, że jedyny spadkobierca testamentowy nie zachował prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego dla braku warunku przewidzianego w art. 24 ustawy z 29.VI.1963 r. (Dz. U. Nr 28, poz. 168), a obecnie — po uchyleniu tej ustawy — warunku przewidzianego w art. LVI § 1 i 2 przep. wpr. k.c., to wówczas wymaga rozstrzygnięcia kwestia, komu przypada to gospodarstwo w drodze dziedziczenia.

W takiej sytuacji — zgodnie z zasadą ogólną — w razie bezskuteczności lub nieważności powołania testamentowego następuje dziedziczenie z ustawy, przy czym za zachowujących prawo dziedziczenia należy uznać tych spadkobierców ustawowych, którzy odpowiadają jednemu z warunków przewidzianych poprzednio w art. 24 cyt. ustawy z 29.VI.1963 r., a po jej uchyleniu — w art. LVI przep. wpr. k.c.”

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 7—8 za rok 1965, poz. 133. Postanowienie z dnia 5 grudnia 1964 r. (III CR 327/64).

(W uzasadnieniu postanowienia SN przypomina, że w uchwale w sprawie III CO 72/63, ogłoszonej w OSNCP zeszyt 4/1964, poz. 67, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zachowanie prawa dziedziczenia nie można odnieść do daty otwarcia spadku, tylko do stanu rzeczy istniejącego w chwili wejścia w życie ustawy z dnia 29.VI.1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych w wypadku przewidzianym w art. 24 ust. 1, tj. w wypadku otwarcia spadku przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Uwaga moja — A.Cz.).

29.

**ZNIESIENIE
WSPÓŁWŁASNOŚCI**

„Stosownie do art. 213 w związku z art. 164 k.c. normy obszarowe nie wchodzi w rachubę przy zniesieniu współwłasności nieruchomości rolnej, jeżeli jednym ze współwłaścicieli jest Skarb Państwa.

W wypadku takim zniesienie współwłasności nieruchomości rolnej powinno być dokonane przez podział fizyczny między Skarb Państwa a pozostałych współwłaścicieli, których jednak we wzajemnym stosunku będą wiązały przepisy dotyczące ograniczeń obszarowych”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 7—8 za rok 1965, poz. 135. Postanowienie z dnia 11 stycznia 1965 r. (II CR 523/64).

30.

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE**
**NABYCIE SPADKU
(POSTĘPOWANIE)**
**NABYCIE UDZIAŁU
W SPADKU**

„1) W razie zbycia przez spadkobiercę udziału w spadku przed dniem 5 lipca 1963 r. (art. LVII przep. wpraw. k.c.) w postanowieniu uzupełniającym wydane przed dniem 5 lipca 1963 r. postanowienie o stwierdzenie praw do spadku (art. LVIII przep. wpraw. k.c.) wymienia się nabywcę jako zachowującego prawo do nabytego udziału.

2) Nabywcy udziału w spadku (art. LVII przep. wpraw. k.c.) — jeżeli nie jest zarazem spadkobiercą, który zachował prawo dziedziczenia — nie przysługuje prawo do zwolnionego udziału po spadkobiercy nie zachowującym prawa dziedziczenia.

3) W razie niezachowania przez niektórych z dotychczasowych spadkobierców prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego (art. LVI przep. wpraw. k.c.) każdy spadkobierca, który zachował prawo dziedziczenia, otrzymuje prócz dotychczasowego udziału nadto udział w zwolnionej części spadkowego gospodarstwa rolnego”.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 1965 r. (III CO 71/64).

(W związku z tą 3 należy zwrócić uwagę na uchwałę składu 7 sędziów z dnia 10 maja 1965 r. III CO 18/65, która wyjaśnia bliżej i w pewnym zakresie odmiennie poruszone w tezie 3 zagadnienie. Uwaga moja — A.Cz.).

31.

**NABYCIE SPADKU
(POSTĘPOWANIE)** „Jeżeli wydane przed dniem 5 lipca 1963 r. postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku utraciło moc w stosunku do gospodarstwa rolnego, sąd w postanowieniu uzupełniającym (art. LVIII przep. wpr. k.c.) może wysokość udziałów poszczególnych spadkobierców w tym gospodarstwie określić inaczej, niż to wynika z ogólnego stwierdzenia praw do spadku, tylko wtedy, gdy nie wszyscy spadkobiercy zachowali prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 216. Postanowienie z dnia 20 lutego 1965 r. (III CR 381/64).

(W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy podkreślił, że jeżeli wszyscy spadkobiercy zachowują prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego, to ich udziały nie mogą być inne, niż to wynika z ogólnych zasad dziedziczenia.

Postanowienie to zostało ogłoszone również w Orzecznictwie Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych w zeszycie 12 za rok 1965 na str. 560 pod poz. 261. Uwaga moja — A.Cz.).

32.

**NABYCIE SPADKU
(POSTĘPOWANIE)**

**WSTECZNA MOC
PRZEPISÓW O
OGRAŃCZENIU
PODZIAŁU GOSPO-
DARSTW ROLNYCH**

„Okoliczność, że spadkobiercy zostali wpisani do księgi wieczystej, sama przez się nie wyłącza dopuszczalności zastosowania przepisów wprowadzających kodeks cywilny co do zachowania prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 11 za rok 1965, poz. 180. Uchwała z dnia 27 marca 1965 r. (III CO 5/65).

(W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nadając daleko idącą moc wsteczną nowym zasadom dziedziczenia gospodarstw rolnych, ustawodawca zakreślił jednocześnie granice tej retroakcji, stwierdzając w art. LXII § 1, że jeżeli dział spadku nastąpił przed dniem wejścia w życie przepisów kodeksu cywilnego, to dział ten pozostaje w mocy z wyjątkiem spłat, jak również pozostaje w mocy stwierdzenie praw spadkowych spadkobiercy zmarłego przed dniem 5 lipca 1963 r. na podstawie art. LVIII przep. wpr. k.c.; poza tymi wypadkami kodeks cywilny nakazuje oceniać prawo dziedziczenia według nowych norm bez względu na to, jaki okres upłynął przed dniem 5 lipca 1963 r. od daty otwarcia spadku. Cytowana uchwała została również ogłoszona w Orzecznictwie Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych w zeszycie 12 za rok 1965 na str. 560 pod poz. 262. Uwaga moja — A.Cz.).

**DZIAŁ SPADKU
DZIAŁKA BUDOWLANA**

„Według przepisów szczególnych o dziedziczeniu gospodarstw rolnych (art. 1058 i nast. k.c.) nie jest dopuszczalne wydzielenie z gospodarstwa rolnego, będącego przedmiotem działu spadku, działki budowlanej na rzecz spadkobiercy, który dziedziczy gospodarstwo, lecz w wyniku działu nie otrzymuje tego gospodarstwa, ani jego części”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 207. Uchwała z dnia 27 marca 1965 r. (III CO II/65).

(W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnił, że uchwała pełnego składu Izby w sprawie III CO 61/63, ogłoszona w OSNCP zeszyt 4/1964 r., poz. 66, o dopuszczalności wydzielenia działki budowlanej oparta została na wykładni art. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1963 r. W kodeksie cywilnym ustawodawca odmiennie uregulował to zagadnienie, jeśli chodzi o zniesienie współwłasności, oraz odmiennie, jeśli chodzi o dział spadku. W wypadku zniesienia współwłasności możliwe jest wydzielenie współwłaścicielowi działki budowlanej na terenie budowlanym wyznaczonym dla określonej miejscowości, a jeżeli nie zostały generalnie wyznaczone — za zgodą właściwych organów. Inaczej jednak, gdy chodzi o dział spadku. Uwaga moja — A.Cz.).

**DZIAŁ SPADKU
PRZENIESIENIE
WŁASNOŚCI**

„I. Zakaz zbywania w całości lub części nieruchomości rolnych przewidziany w art. 1085 § 1 k.c. nie obowiązuje, gdy dział spadku, w którego wyniku spadkobierca otrzymał gospodarstwo spadkowe lub jego część, nastąpił przed dniem 5 lipca 1963 r. albo gdy przed tą datą nastąpiło objęcie gospodarstwa spadkowego przez spadkobiercę, który w całości je dziedziczy.

II. Powyższy zakaz obowiązuje także wtedy, gdy spadek obejmuje udział w gospodarstwie rolnym oraz gdy udział małżonka w gospodarstwie należącym do współwłasności majątkowej dziedziczy w całości pozostały małżonek.

III. Jeżeli gospodarstwo rolne dziedziczy tylko jeden spadkobierca, może on do chwili objęcia tego gospodarstwa zbyć spadek wraz z tym gospodarstwem; jednakże poczynając od chwili objęcia przez niego gospodarstwa spadkowego, zbycie nieruchomości rolnych wchodzących w jego skład podlega zakazowi przewidzianemu w art. 1085 § 1 k.c.”

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 201. Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 26 kwietnia 1965 r. (III CO 17/65).

(W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnia, że art. 1049 k.c. zezwalający na zbycie spadku, do którego należy gospodarstwo rolne w całości lub w części osobie mającej kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego, dotyczy sytuacji przed działem spadku, a art. 1085 § 1 k.c. — sytuacji po działu spadku. Uwaga moja — A.Cz.).

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Do zachowania prawa dziedziczenia gospodarstwa rolnego na podstawie art. LVI § 1 przepisów wprowadzających kodeks cywilny nie jest konieczne, aby współspadkobierca, który przed dniem 5 lipca 1963 r. w drodze faktycznych (nieformalnych) działów spadku objął w posiadanie należące do spadku gospodarstwo rolne lub jego część, albo aby jedyny spadkobierca, który przed tym dniem objął w posiadanie takie gospodarstwo, posiadał je lub jego część również w dniu 5 lipca 1963 r.”

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 202. Uchwała siedmiu sędziów z dnia 10 maja 1965 r. (III CO 14/65).

(W uchwale zaznaczono o wpisaniu treści uchwały do księgi zasad prawnych. Uchwała kładzie kres rozbieżnościom powstałym w praktyce sądów terenowych, z których wiele wychodziło z założenia, że do zachowania prawa dziedziczenia na podstawie art. LVI § 1 przep. wpraw. k.c. konieczne jest nie tylko objęcie przed dniem 5 lipca 1963 r. gospodarstwa lub jego części w posiadanie w drodze faktycznego, nieformalnego działu spadku, lecz także utrzymanie tego posiadania do dnia 5 lipca 1963 r., przy czym jednak dopuszczono dość daleko idące wyjątki, jak np.: niezawiniona utrata posiadania lub zgłoszenie powództwa posesoryjnego. Uwaga moja — A.Cz.).

**SPADKOBIERCY
UPRAWNIENI DO
DZIEDZICZENIA**

„Jeżeli spadek otworzył się przed dniem 5 lipca 1963 roku, a niektórzy ze spadkobierców powołanych do dziedziczenia według przepisów dotychczasowych nie zachowali prawa dziedziczenia należącego do spadku gospodarstwa rolnego (art. LVI § 1 i 2 przep. wpraw. k.c.), gospodarstwo przypada w częściach przewidzianych w prawie obowiązującym w chwili otwarcia spadku bądź pozostałym spadkobiercom, którzy zachowali prawo dziedziczenia bądź też tym spadkobiercom oraz innym osobom, przewidzianym w art. 1059—1062 k.c., które poprzednio do spadku powołane nie były”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, zeszyt 12 za rok 1965, poz. 203. Uchwała składu siedmiu Sędziów z dnia 10 maja 1965 r. (III CO 18/65).

(Uchwałą powyższą Sąd Najwyższy postanowił wpisać do księgi zasad prawnych. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy zaznaczył, że uchwała w zwykłym składzie z dnia 3 lutego 1965 r. (III CO 71/64 o dodatkowym dziedziczeniu zwolnionych udziałów nie jest trafna. Uchwała — jak wynika z jej uzasadnienia — dotyczy sytuacji, w której spadek otworzył się przed dniem 5 lipca 1963 r. przypadł spadkobiercom ustawowym, a jeden lub niektórzy z nich nie zachowali prawa dziedziczenia, spadkodawca był wyłącznym właścicielem gospodarstwa rolnego lub współwłaścicielem, ale współwłasność ta nie miała charakteru współwłasności spadkowej, wreszcie żaden ze spadkobierców nie zmarł przed dniem 5 lipca 1963 r. Należyte zrozumienie tezy wymaga przestudiowania uzasadnienia, w tezie bowiem kryje się kilka zagadnień wyjaśnionych bliżej w uzasadnieniu. Uchwała ma szczególnie doniosłe znaczenie dla wykładni art. LVI przep. wpraw. k.c. Uwaga moja — A.Cz.).